

21. O franquismo: política económica

Os seguintes documentos permítennos elaborar unha composición de texto histórico sobre a política económica durante o franquismo (1939-1975).

A toma de Madrid o 1 de abril de 1939 polo bando sublevado marca o fin da Guerra Civil e o establecemento dunha longa ditadura denominada Réxime franquista (1939-1975) que fundamentou a súa lexitimación nesa vitoria e na necesidade de “salvar a España do mal” (socialismo, liberalismo e anticlericalismo).

Franco creou un réxime que primeiro tratou de imitar o fascismo italiano (líder único, partido e sindicato único con intervención do estado na economía) que debido ao contexto internacional de illamento trala Segunda Guerra Mundial irá derivando nun réxime autoritario baseado no nacionalcatolicismo. Este réxime político afirmábase nunhas bases ideolóxicas tanto en sentido negativo (antiliberal, anticapitalista, anticomunista, antirrepublicano, antisemita) como en sentido positivo (defendendo o caudillismo, o nacionalsindicalismo; o nacionalcatolicismo, o ultramilitarismo e o hipercentralismo). A súa longa permanencia no tempo radica nos apoios de catro piares fundamentais: a Igrexa, o exército, FET y de las JONS (partido único do réxime creado tras o Decreto de unificación do 37) e certos sectores socioeconómicos (empresarios industriais e financeiros, terratenentes, pequena burguesía urbana e campesiños propietarios). Para a comprensión da caída do Réxime é fundamental comprender que a evolución económica erosionará os apoios a ditadura principalmente na década dos 70.

A posguerra caracterizouse pola fortísima represión política, na dificultade nas relacións exteriores e pola implantación da autarquía económica.

A economía de posguerra caracterízase por un nivel de produción moi baixo (tardábase case vinte anos en acadar o nivel produtivo de 1936) debido ao impacto da guerra. O bloqueo internacional declarado pola condena da ONU por réxime fascista en 1946 leva a proclamar a autosuficiencia en, defendendo a capacidade de España de autoabastecerse sen necesidade de mercado exterior, pero realmente a autarquía non foi radical, pois sempre se importaron produtos clave como o petróleo ou a carne arxentina. Establecéronse cartillas de racionamento que fomentaron os negocios especulativos do mercado negro. Moitos enriquecéronse especulando coa miseria dos demais e moitas autoridades aceptaron os subornos dos especuladores do estraperlo (destaca na raia seca en Galicia). En Galicia, o sistema de minifundios de policultivo de autoabastecemento permitiu paliar en parte os rigores da autarquía. Para promover a industrialización e favorecer a política autárquica, o estado creou o INI (Instituto Nacional de Industria), organismo que dirixe a economía ata a transición, e o INC (Instituto Nacional de Colonización) coa intención de desenvolver a agricultura. A política de intervención do Estado na economía non permitiu grandes resultados, pero a fixación de salarios moi baixos fixo posible que os empresarios lograsen altos beneficios. As inversións do goberno na industria (clave para fortalecer de armamento ó exército) prexudicou as reformas na agricultura e gandería e os campesiños, que tanto axudaron ós sublevados a gañar a guerra, víronse desamparados na posguerra ante as malas colleitas provocadas polas continuas fases de secas.

Os anos 50 son a culminación do fracaso das medidas autárquicas e da necesidade de aumentar o comercio exterior. Os feitos clave favorecedores da apertura foron o contexto internacional da Guerra Fría concretados en 1953 no Concordato do Vaticano e os Acordos cos EEUU nos que, a cambio de bases militares, comprometíanse a enviar axuda económica, novas técnicas para modernizar o sistema produtivo español e abrir de novo a España os circuitos económicos internacionais. O total da contía foi sensiblemente menor que a do Plan Marshall, gran anelo non conseguido da ditadura. Os gobernantes franquistas trataron de revisar o rixido intervencionismo estatal e suprimiron o racionamento e decretaron a liberdade de prezos e comercio. Porén, os cambios no sector agrícola foron escasos pola falta de inversións de estilo capitalista no campo.

21. O franquismo: política económica

A partir da Lei de principios do movemento nacional de 1958 a política económica do réxime queda en mans dos tecnócratas, expertos en dereito e economía de ideas liberal-capitalistas pero ultraconservadores, pertencentes ao Opus Dei (a diferenza dos falanxistas apostaban pola liberalización da economía). Liderados por López Rodó, inician o denominado Plan de Estabilización de 1959. O obxectivo deste era restrinxir o gasto público e privado e reducir a débeda, para poder levar a cabo posteriormente plans de desenvolvemento. Este plan implicou: a conxelación dos salarios, o recorte do gasto público, a subida dos impostos, a restrición do crédito, a devaluación da peseta e a facilidade para instalar filiais de empresas estranxeiras. As consecuencias foron un aumento significativo do paro e da pobreza pero posuír capital para lanzar os plans de desenvolvemento da década seguinte.

Os anos 60, nos que se confirmaría o éxito da apertura caracterízanse pola tranquilidade política, o crecemento económico e o impulso destes Plans de Desenvolvemento. Tras o éxito do Plan de Estabilización de 1959, os tecnócratas deseñaron tres plans de Desenvolvemento cuadrienais capaces de transformar España nun país desenvolvido.

Estes plans prestaron atención preferente ó crecemento da renda nacional, ó pleno emprego, a mellorar o reparto da renda (RPC) para crear unha clase media consumidora e a progresiva integración nos circuitos da economía mundial. Pretendían acadar estes obxectivos a través da potenciación do turismo (nado co desenvolvemento do estado de benestar nas economías capitalistas dos anos 50) e da industria, sobre todo automobilística e de electrodomésticos. Estes plans levan parellos a creación de “polos de desenvolvemento” na periferia de cidades intermedias como Vigo, O Porriño e Valladolid entre outras. Buscaban potenciar a creación dunha rede industrial homoxénea en España.

A planificación dos tecnócratas tivo éxitos espectaculares na produción industrial das fábricas de automóviles (Seat, Renault, Citroën) ou de electrodomésticos (Fagor, Edesa) e dificultades graves na agricultura. As grandes multinacionais crean filiais en España para aproveitarse dos beneficios e vantaxes que lles ofrecen os tecnócratas e das posibilidades de explotación que representaba a abundancia de man de obra moi barata e sen dereitos sindicais. Ante a necesidade de man de obra cualificada créase a Lei Xeral de Educación de 1970. Debido aos millóns de españois que cambiaron a aldea polas urbes e os millóns de turistas prodúcese un boom na construción. Os barrios obreiros desenvólvense sen control e os inversores que non dubidan en subornar ós gobernantes con tal de lograr o máximo beneficio. Deuse un auxe nas importacións, que foron posibles grazas á entrada masiva de divisas en España provintes dos aforros que mandaban os emigrantes en Europa (claves tamén para entender porque o paro xerado non supuxo un problema para o réxime) e dos aforros que gastaban os turistas en España. A pesar de todo este crecemento o desexo de ingresar na CEE vese truncado polo carácter ditatorial de España e so en 1970 conseguirá un acordo de comercio preferencial.

A fins dos anos 60 e comezos dos 70 confírmase a crise do desenvolvemento económico e do propio réxime político. A fins dos anos 60 a economía española acusa un estancamento do crecemento motivado por erros da planificación nos plans de desenvolvemento e o impacto da Crise do petróleo de 1973, que tivo lugar a raíz da guerra do Yom Kippur, na que a OPEP pechou o subministro do petróleo para perxudicar a occidente, foi demoledor. A inflación de prezos e o aumento do paro desatan unha crecente conflictividade laboral, con numerosas folgas en múltiples lugares do país.

Ante as dificultades económicas os campesiños, obreiros e incluso clases medias abandonaron a súa actitude pasiva e moitos reclamaron dos gobernantes cambios económicos, pero tamén políticos e culturais, ao que o goberno reaccionou con represión. A situación de crise ía agrandándose ó longo dos anos 70 e as primeiras medidas de contención non se toman ata o primeiro goberno democrático de 1977. O mundo empresarial e financeiro consideraba que a saída da crise estaba no ingreso na CEE o cal levou a sectores claves no apoio da ditadura a optar pola súa transformación.

21. O franquismo: política económica

Como conclusión, podemos afirmar que a evolución económica condicionou profundamente a evolución da ditadura e da oposición, pois provocou o transvase dos inmovilistas aos reformistas, debido a que coa crise e ao ver frustrados os plans de entrar na CEE, pola súa natureza ditatorial, consideraban como única opción de saír da crise transformalo nun sistema democrático.